

Erkki Melartinin 3. sinfonia, F-duuri (op. 40)

Säveltäjä **Erkki Melartinin** (1875–1937) kuudesta sinfoniasta viisi ensimmäistä vuosilta 1903-1916 edustavat saksalaiseen orkesteritraditioon nojautuvaa, kansallisromanttista suomalaista sävellyksperinnettä. Aikoinaan niiden kantaesitykset muodostuivat suuriksi isänmaallisiksi juhlatilaisuuksiksi Jean Sibeliuksen myötä syntyneen kansallisen sinfonia-konsertin lajityypin mukaisesti. Tunnusmerkillistä näissä konserteissa oli säveltäjän välitön läsnäolo. Myös Melartin johti itse kaikkien sinfonioidensa ensiesitykset ja hän sai helsinkiläisyleisöltä poikkeuksetta suuret suosionosoitukset ja ylenpalttiset kukkatervehdykset. Myös ajankohdan musiikkikriitikot antoivat Melartinin sinfoniaille suurta tunnustusta.

Melartin tunsi olevansa kutsumukseltaan ensisijaisesti säveltäjä, vaikka hän toimi myös ammattimaisena kapellimestarina, musiikinteorian ja sävellyksen opettajana sekä vuodesta 1911 alkaen 25 vuoden ajan nykyiseksi Sibelius-Akatemiaksi kehittyneen konservatorion johtajana. Melartinin laajassa tuotannossa hänen sinfoniensa ja oopperansa *Aino* ovat taiteelliselta painoarvoltaan merkittäviä teoksia, mutta joutuivat konserttielämässämme säveltäjän kuoleman jälkeen ja sodanjälkeisen modernismin vuosina varjoon. Kun sinfoniaita ei ole aikoinaan kustannettu eikä 6. sinfoniaa lukuun ottamatta koskaan painettu, kynnys teosten esille ottamiseen ja niihin tutustumiseen on ollut myöhemmin tarpeettoman korkea.

Erkki Melartin -seura on käynnistänyt vuonna 2006 Melartinin sinfonioiden puhtaaksi-kirjoitushankkeen edistääkseen teosten esittämistä ja muodostumista osaksi maamme elävää musiikkikulttuuria. Nykypäivän musiikkiyleisöllä tulisi olla mahdollisuus kuulla Jean Sibeliuksen tuotannon rinnalla myös Melartinin lyrisempää, suomalaisista kansanlauluista, maisemasta ja kesän idyllistä suoremmin vaikutteita saanutta sinfoniamusiikkia. Puhtaaksi-kirjoitushankkeella on tarkoitus helpottaa myös sinfoniaorkestereiden työtä, sillä alkupe räisiin käsikirjoitettuihin partituureihin ja äänilehtiin sisältyy virheitä, epäloogisuuksia ja tulkintaongelmia. Orkestereilta ja kapellimestareilta on aiemmin edellytetty suurta vaivanäköä saattaa sinfoniait esityskuntoon. Lisäksi Melartinin sinfonioiden levytyksissä ja historiallisissa radionauhoituksissa teoksia on lyhennetty välillä huomattavasti, mistä syystä on pidetty tärkeänä tuottaa sinfonioiden materiaalit nyt sellaisessa asussa, kuin miten säveltäjä ne on kirjoittanut.

Suomen Kulttuurirahasto on myöntänyt vuosina 2006 ja 2008 Erkki Melartin -seuralle merkittävän apurahan sinfonioiden puhtaaksikirjoitustyöhön. Apurahan ansiosta Melartinin 5. sinfonia ”*Sinfonia brevis*” (op. 90 a-molli vuodelta 1916) on saatu vuonna 2008 toimitettua julkaisuasuun. Sekä viidennen, että nyt vuonna 2010 valmistuneen kolmannen sinfonian toimitustyön ja puhtaaksikirjoituksen on tehnyt **Jani Kyllönen**. Sinfonioiden orkesterimateriaalit ovat saatavissa Fennica Gehrmanin kustantamosta.

Kolmannen, F-duuri-sinfonian sävellystyö käynnistyi jo vuonna 1905, mutta varsinaisesti se syntyi vuosien 1906 ja 1907 vaihteessa. Melartin kirjoitti muistikirjaansa 28.1.1907: ”I dag kl ½ 2 fm fick jag symfonin färdig.” Teoksen ensiesitys oli huhtikuun 5. päivänä 1907 Helsingissä. Sinfoniaa esitettiin Melartinin elinaikana melko usein, vuosien 1907–1924 välillä yhteensä 10 kertaa ja Helsingin lisäksi myös Turussa, Viipurissa, Riikassa, Moskovassa ja Tukholmassa. Kolmatta sinfoniaa Melartin itse piti ”testamenttinaan” ja ”kuvauksena taistelusta kohti elämäniloa”, sillä sen syntyajankohtana säveltäjä oli itse lähellä kuolemaa. Hän oli sairastunut tuberkuloosiin ja joutui osittain luopumaan työstään säveltäjänä ja teoriaopettajana toipuakseen siihen aikaan usein kohtalokkaasta taudista Nummelan parantolassa. Esimerkiksi nuoreen **Leevi Madetojaan** teos vaikutti ensiesityksessä voimakkaasti. Erkki Salmenhaaran (1987) mukaan Madetoja koki teoksessa kuvattavan ”taiteilijan taisteluita ja kärsimyksiä, lyhyitä onnenhetkiä, jälleen tuskaa sekä sitä ihanaa mielenrauhaa, jonka hän taistelujen kautta on saavuttanut.”

Tässä Sibeliuksen kolmannen sinfonian kanssa samana vuonna syntyneessä sinfoniassa poikkeuksellista on kolmannen osan, scherzon, laajuus ja painokkuus suhteessa erityisesti Largo-finaaliin. Teoksen ensimmäinen, kolmas ja viimeinen osa jakavat saman temaattisen materiaalin. Esimerkiksi Scherzon triossa Melartin käyttää sinfonian bruckneriaanista, signaalinomaista avausteemaa. Sama avausteema myös lopulta sulkee koko sinfonian finaalisissa.

Tämän edition pohjana on käytetty sinfonian käsikirjoitusta, joka on Sibelius-Akatemian kirjaston arkistossa (SibA Mel 8:46). Partituurin käsikirjoitus löytyy myös digitoituna osoitteesta <https://oa.doria.fi/handle/10024/42511>. Sinfonian alkuperäiset äänilehdet ovat Sibelius-Akatemian orkesterikirjastossa. Puhtaaksikirjoitus- ja toimitustyö on ollut 5. sinfoniin, *Sinfonia brevikseen*, verrattuna huomattavasti ongelmattomampaa, sillä partituurin käsikirjoitus on ollut selkeämpi ja luettavampi. Partituurissa on ollut suhteellisen vähän puuttuvia esitysohjeita tai ristiriitaisia merkintöjä, mikä on helpottanut editointityötä. Myös säveltäjän tekemiä korjauksia tai poistoja partituurissa on ollut vähän. Sinfonian toisesta osasta on olemassa myös varhaisempi ensiesityksen versio, jonka säveltäjä on poistanut käsikirjoituksesta ja korvannut syyskuussa 1907 säveltämällään uudella, tiivistetyllä ja muodoltaan selkeytetyllä osalla. Myös aiempi versio on mukana Doria-tietokannassa.

Editointityötä on tukenut Melartinin käsialan ja teosten synty- tai esityshistorian lisääntynyt tuntemus. Kolmannen sinfonian puhtaaksikirjoitus- ja toimitustyön on tarkistanut kapellimestari **Ralf Kircher**. Hän on kommentoinut editoitua versiota ja antanut korjausehdotuksia myös Melartinin käyttämän saksankielisen terminologian osalta.

Erkki Melartin -seuran päämääränä on ollut tuottaa orkesterinjohtajien ja soittajien kannalta käyttökelpoisia, sinfonioiden esittämistä palvelevia materiaaleja, ei niinkään tehdä tässä vaiheessa sinfoniaista tutkimuksellisia, kriittisiä editioita. Sinfonioiden puhtaaksikirjoitushanketta on johtanut seuran puheenjohtaja **Tuire Ranta-Meyer**. Työryhmän muina jäseninä ovat olleet varapuheenjohtaja **Ari Nieminen**, tiedotuspäällikkö **Henna Salmela** sekä nuottigraafikko **Jani Kyllönen**. Lisätietoja hankkeesta saa Erkki Melartin -seuran kotisivuilta <http://erkkimelartin.fi> tai työryhmän puheenjohtaja Tuire Ranta-Meyeriltä, puh. 050 5262002 tai tuire.ranta-meyer@metropolia.fi.

Erkki Melartin -seura kiittää lämpimästi Suomen Kulttuurirahastoa, kapellimestari Ralf Kircheriä, säveltäjä ja kapellimestari **Atso Almilaa** sekä professori **Ulf Söderblomia** hankkeeseen liittyvästä kannustuksesta, asiantuntevista näkemyksistä, ehdotuksista ja lausunnoista.

Helsingissä 3. päivänä elokuuta 2010

Tuire Ranta-Meyer

Jani Kyllönen